

Samenvatting eindnotitie taskforce

Sinds 1998 is de gezondheidszorgpsycholoog opgenomen in de wet-BIG als basisberoep (artikel 3). In respectievelijk 2005 en 2008 zijn de klinisch psycholoog en de klinische neuropsycholoog erkend als specialisme (artikel 14) van de GZ-psycholoog. Hoewel het de bedoeling was dat uitsluitend geregistreerde GZ-psychologen (regiebehandelaren) de psychologische en pedagogische zorgverlening zouden uitvoeren, bleek in de praktijk dat hun aantal daartoe ernstig tekortschoot. Veel werk in de hulpverlening wordt zodoende inmiddels verricht door masterpsychologen en -pedagogen, die niet voldoende gekwalificeerd zijn om zelfstandige zorg te verlenen.

Deze masterpsychologen en -pedagogen zijn de afgelopen decennia in groten getale afgestudeerd, maar slechts een deel van hen kon doorstromen naar een GZ-opleidingsplaats. De gemiddelde wachttijd voor zo'n opleidingsplaats na het afstuderen is inmiddels opgelopen tot gemiddeld zeven jaar. Zo is een zeer groot zogenaamd stuwmeer ontstaan van masterpsychologen en -pedagogen die voldoen aan de vooropleidingseisen en die graag de opleiding tot het basisberoep zouden willen volgen. Tijdens de lange wachtperiode waarin zij in de zorgverlening aan de slag zijn, verliezen zij geleidelijk de aansluiting met de ontwikkelingen in de wetenschap en worden zij gevormd in een ervaringsproces dat niet geborgd is in een formele begeleidingsstructuur. Na de GZ-opleiding gevolgd te hebben, lijken zij bovendien minder gemotiveerd om door te stromen naar de opnieuw tijdrovende artikel 14-specialisaties. Dit vergroot mede het tekort aan specialisten.

De huidige opleidingsstructuur laat daardoor zeer te wensen over: voor de individuele kandidaten, voor de professie als geheel, voor de GGZ-zorg, de forensische zorg, de jeugdzorg, evenals voor de ouderenzorg, de verslavings- en gehandicaptenzorg die tekorten hebben, en vooral voor alle cliënten die psychische zorg zo dringend nodig hebben. Al geruime tijd wordt dan ook gepleit voor een directe aansluiting van de masteropleidingen op de GZ-opleiding als onderdeel van een mogelijke oplossing voor bovengeschetste problemen. Ook in het rapport van de stuurgroep Beroepenstructuur uit 2020, met een voorstel voor een eenvoudiger en transparanter beroepenstructuur voor de academisch gevormde klinisch psychologen, wordt daarvan uitgegaan.

Om te komen tot een nadere uitwerking van een nieuwe opleidingsstructuur (inclusief een directe aansluiting) heeft, in het verlengde van het Hoofdlijnenakkoord 2019, de Landelijke Opleidingsraad Psychologische BIG-beroepen (LOPB) het programma Adaptieve Psychologische Vervolgopleidingen (APV) in het leven geroepen. De daarbinnen op te lossen knelpunten zijn, kort samengevat: (a) het grote tekort aan regiebehandelaren; (b) het stuwmeer en het terugbrengen van de tijd tussen de master- en GZ-opleiding; (c) de grote afstand tussen universiteit en praktijk; (d) de onvoldoende brede inzetbaarheid van de GZ-psycholoog; en (e) de ondoelmatige opleidingsstructuur zelf. Van de drie binnen het programma APV actieve projectgroepen houdt de taskforce zich bezig met de nadere uitwerking en vormgeving van de directe aansluiting en al haar consequenties, en daarmee in het bijzonder met de eerste drie knelpunten¹.

Voor de nieuwe vormgeving van de opleiding zijn verschillende oplossingen denkbaar, maar het acute tekort aan BIG 3 geregistreerde psychologen (regiebehandelaren) zal in ieder geval snel aangepakt moeten worden. Drie ingrediënten zijn zodoende onmisbaar voor elk vervolgplan:

¹ In bijlage 1 worden alle knelpunten nader toegelicht.

1. Een EVC (Eerder Verworven Competenties) procedure die het tekort aan regiebehandelaren op korte termijn verkleint en daarmee mede de omvang van het huidige stuwmeer in een verantwoord tempo reduceert.
2. Een omvorming van de masteropleidingen, die als vooropleiding voor de GZ- opleiding dienen, tot een selectieve master met directe doorstroming naar de GZ-opleiding met de BIG-registratie.
3. Een selectieprocedure die de toelating tot de masteropleiding en de daarop aansluitende beroepsopleiding regelt.

Voor het eerste en het derde ingrediënt draagt de taskforce in dit advies uitgewerkte ideeën aan. Het tweede ingrediënt vraagt een nadere inspanning van de universiteiten, de opleidingsinstellingen en de praktijkinstellingen om samen tot een soepele opleidingsketen te komen.

Het advies van de taskforce is ingedeeld in hoofdstukken, waarvan elk is gebaseerd op een werkgroep rapport; de volledige rapporten zijn als bijlagen opgenomen. De voorstellen voor een EVC-traject staan in hoofdstuk 1. Deze procedure is uitsluitend bestemd voor het versneld opleiden van masterpsychologen uit het stuwmeer en zal uiteraard de huidige kwaliteitseisen voor de GZ-psycholoog volledig respecteren. De taskforce beschrijft vijf trajecten die, afhankelijk van de voorgeschiedenis van een kandidaat, allemaal kunnen leiden tot een versnelde BIG 3-registratie. Invoering van deze procedure vergt uiteraard significante organisatorische en financiële inspanningen. Zo zal het Capaciteitsorgaan aangepaste ramingen moeten uitvoeren, waarbij nadrukkelijk de hoeveelheid werk wordt meegenomen die zo'n tienduizend masterpsychologen en -pedagogen nu verrichten.

De voorstellen voor een selectieprocedure zijn terug te vinden in hoofdstuk 2. De taskforce bepleit een getrapte aanpak, waarbij de eerste stap plaatsvindt aan het einde van de bacheloropleiding. Een tweede selectiemoment volgt voorafgaand aan de definitieve toelating tot de GZ-opleiding, waarna nog een derde 'go-no go' moment volgt tijdens die opleiding zelf.

De overige hoofdstukken van het advies betreffen twee verschillende manieren waarop de directe aansluiting - waarvoor de taskforce een maximumduur van zes maanden stelt - gerealiseerd kan worden. Ten eerste is het goed denkbaar om de GZ-opleiding zelf zoveel mogelijk volgens het huidige model - dus als afzonderlijke opleiding - in stand te houden. Deze 'logistieke variant' wordt beschreven in hoofdstuk 3. De taskforce meent echter dat er naast deze logistieke variant goede inhoudelijke redenen zijn om bij wijze van stip op de horizon ook de mogelijkheid te verkennen van een geïntegreerde master-GZ-opleiding die toegelaten studenten in drie jaar zou voeren naar een BIG 3-registratie. Deze 'geïntegreerde variant' levert een wezenlijk ander model op dan de logistieke variant. Het uiteindelijke oordeel daarover valt nu nog niet te vellen en hangt af van wat een verdere verkenning zou opleveren aan inzichten in niet alleen kwaliteit, organisatie en kosten, maar ook in draagvlak bij betrokken partijen. De taskforce neemt daarom geen voorschot op de uitkomsten van de verkenning, maar is er wel van overtuigd dat deze nodig is om de geïntegreerde variant goed op waarde te kunnen beoordelen.

De nu beschikbare argumentatie rond een geïntegreerde opleiding wordt in hoofdstuk 4 uitgebreid besproken. In de kern zou een geïntegreerde opleiding een veel effectiever samenspel tussen theorie en praktijk mogelijk kunnen maken en de afstemming tussen beide perspectieven substantieel kunnen verbeteren. Bovendien zou de opleiding GZ-psychologie zo de vorm aannemen van andere beroepsopleidingen in de zorg zoals geneeskunde, tandheelkunde en farmacologie. Ook binnen deze studies verwerven studenten immers een BIG 3-registratie op basis van een programma dat gericht is op theoretische kennis en praktische vaardigheden.

Ook structuur, inhoud en contouren van een geïntegreerde opleiding worden in hoofdstuk 4 geschetst. Een definitief oordeel zal echter, zoals gezegd, pas aan de orde kunnen zijn als, volgend op het voorliggende advies, eerst nog een aantal belangrijke open vragen nader beantwoord wordt, zoals:

- Hoe zou binnen een geïntegreerde opleiding de samenwerking (inclusief de selectie) vormgegeven kunnen worden tussen de universiteiten, de opleidingsinstituten en de praktijkopleidingsinstellingen, met passende invloed binnen de daartoe te vormen samenwerkingsverbanden voor alle betrokken partijen?
- Hoe zouden de stages kunnen worden ingepast en georganiseerd, en wat zouden de consequenties zijn voor praktijk- en werkbegeleiding?
- Hoe zouden de doorlopende leerlijnen uitgewerkt moeten worden, zowel naar de bestaande als de op termijn mogelijk nieuwe BIG 14-specialisaties?

Ook de financiering van deze geïntegreerde opleiding zal nader bezien moeten worden; daarbij zal naast het ministerie van VWS ook het ministerie van OCW betrokken moeten worden. Momenteel is al een eerste indruk verkregen van de verschillen in (vooral financiële) impact tussen de logistieke en de geïntegreerde variant. Deze analyse, uitgevoerd door het adviesbureau SIRM, is te vinden in hoofdstuk 5. De verschillen variëren al naar gelang de groep van belanghebbenden, maar de taskforce voelt zich door de resultaten opnieuw gesterkt in zijn opvatting dat de geïntegreerde variant de bepleite verdere verkenning meer dan waard is. Die verkenning zou vragen om een breed vervolgproject waarin alle betrokken partijen bovenstaande vragen nader bediscussiëren. Daarbij kan voortgeborduurd worden op vele eerdere studies en op nu al lopende experimenten, zodat het momentum voor vernieuwing niet verloren gaat en de vaart erin blijft.

Een eerste aanzet tot het vervolg wordt in hoofdstuk 6 geschetst (een aantal van de bovenstaande vragen wordt overigens ook elders binnen het Programma APV besproken). Op de definitieve ontknopning van een en ander hoeft echter niet gewacht te worden. Er is alle reden om zo spoedig mogelijk te beginnen met het oplossen van het tekort aan regiebehandelaren (en het verkleinen van het stuwmeer) langs de drie hierboven geschetste lijnen. Daarnaast bevat de gedetailleerde analyse van de logistieke variant in hoofdstuk 3 de nodige suggesties en voorstellen die onder alle omstandigheden wenselijk zijn, los van de vraag voor welke variant uiteindelijk gekozen zal worden.

Tot slot staan de samenstelling, opdracht en werkwijze van de taskforce en zijn vier werkgroepen nog eens in detail beschreven in bijlage 1. Deze informatie bevestigt de complexiteit en de hardnekkigheid van de problematiek. De leden van de taskforce hebben echter aan hun inspanningen van het afgelopen jaar de stellige indruk overgehouden dat velen bereid zijn constructief bij te dragen aan de al zo lang gewenst geachte hervorming van de beroepen- en opleidingsstructuur. De plannen beschreven in dit advies kunnen naar de overtuiging van de taskforce wezenlijk bijdragen aan de oplossing van de grote maatschappelijke opgaven waarmee de psychologische zorgverlening wordt geconfronteerd.